

RIKOSKIRJAILIJAT PUHUVAT

41 haastattelua

Heikki Ollikainen

Rikoskirjailijat puhuvat

Heikki Ollikainen

Rikoskirjailijat puhuvat

41 haastattelua

© 2021 Heikki Ollikainen

Kansi ja kuvat: Heikki Ollikainen

Kannen kuvissa:

James Ellroy ja Virpi Hämeen-Anttila (ylh.)

Pirkko Arhippa ja Matti Yrjänä Joensuu (alh.)

Kirjailijan kuva: Katri Kananen

Sisuksen taitto: Heikki Ollikainen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 9789528043898

Sisällysluettelo

Esipuhe

- 10-** Jussi Adler-Olsen
- 15-** Pirkko Arhippa
- 24-** James Ellroy
- 30-** Nicolas d'Estienne d'Orves
- 33-** Nikolaj Frobenius
- 38-** Veit Heinichen
- 46-** Virpi Hämeen-Anttila
- 55-** Risto Isomäki
- 65-** Isomäelle elämäntyöpalkinto
- 67-** Matti Yrjänä Joensuu
- 78-** Joensuun nekrologi
- 81-** Seppo Jokinen
- 88-** Jari Järvelä
- 95-** Saara Kesävuori
- 101-** Marko Kilpi
- 109-** Pentti Kirstilä
- 120-** Kirstilän toinen haastattelu
- 125-** Herman Koch
- 130-** Olli Kuukasjärvi
- 137-** Jens Lapidus
- 142-** Leena Lehtolainen
- 152-** Lehtolaiselle Pro Finlandia

- 153-** Minna Lindgren
- 162-** Heleena Lönnroth
- 168-** Juha Numminen
- 178-** Eppu Nuotio
- 184-** Nuotion toinen haastattelu
- 191-** Outi Pakkanen
- 201-** Eero Pasanen
- 205-** Pasasen nekrologi
- 207-** Katrin Pauts
- 212-** Matti Rönkä
- 219-** Tuula Mai Salmela
- 224-** Pekka Salo
- 231-** Timo Sandberg
- 238-** Jarkko Sipilä
- 249-** Taavi Soininvaara
- 257-** Tero Somppi
- 262-** Viveca Sten
- 266-** Sirpa Tabet
- 271-** Jim Thompson
- 279-** Thompsonin nekrologi
- 282-** Antti Tuomainen
- 291-** Tuomaisen toinen haastattelu
- 299-** Hannu Vuorio
- 306-** Jan Costin Wagner

Esipuhe

Tähän kokoelmaan on valittu Suomen dekkariseuran lehdelle Ruumiin kulttuurille tekemäni yhden suomentajan, 27 kotimaisen ja kymmenen ulkomaisen rikoskirjailijan haastattelut.

Ensimmäiseksi kohteeksi osui aikoinaan Juha Numminen. Ennen rikoskirjailijaksi ryhtymistään hän teki pitkän ja monipuolisen uran toimittajana, erikoistoimittajana, päätoimittajana. Erityisesti hänet tunnetaan taitavana haastattelijana, joka jututti luontevasti ihmisiä yhteiskunnan kaikilta portailta metsien miehistä aina maan korkeimpaan poliittiseen johtoon ja talouden eliittiin asti.

Juha Numminen luonnehtii yhtä kestopankkariaan, iltapäivälehden toimittaja Make Sarkalaa näin: ”Make on mestarihaastattelija. Hän pelaa hyvin terävällä tilannevaistolla, tajuaa mitä pitää tehdä ja mitä tulee seuraavaksi, ajattelee ensin kokonaisrakennelmaa. Pystyy asettumaan kaikenlaisten ihmisten asemaan. Ei ajattele kyynisesti ihmisestä, jonka haluaa saada avautumaan. Pyrkii haastateltavansa tasolle, mahdollisesti käytöksellään mieluummin vähän alapuolelle.” Ja Numminen lisää: ”Uskoakseni Makella on haastattelutilanteessa vähän sama asenne kuin minullakin.”

Johonkin tuohon suuntaan olen pyrkinyt itsekin, joskus taisin onnistuakin.

Matti Yrjänä Joensuun, Eero Pasasen ja Jim Thompsonin haastattelujen yhteyteen olen liittänyt heistä kirjoittamani nekrologit. Mukana on myös kaksi uutisluonteista juttua: Leena Lehtolaisen Pro Finlandia -palkinnosta ja Risto Isomäen tiedonjulkistamispalkinnosta.

Jonkin verran olen jutuista poistanut alkuperäiseen julkaisujankohahtaan sidottuja aikamääreitä, esimerkiksi tänä vuonna, viime vuonna, ja korvannut niitä vuosiluvuilla, vaikka se tuotakaan paikoittain tautologiaa. Muutamaan kohtaan olen vielä lisännyt lyhyen maininnan, mitä sellaista haastattelun jälkeen on

tapahtunut, jota kirjailija ennakoi toisin. Esimerkiksi Marko Kilpi ei uskonut ryhtyvänsä eduskuntavaaliehdokkaaksi, mutta kansanedustaja hänestä kuitenkin tuli.

Haastattelujuttujen hännässä julkaistiin aina kirjailijan siihenastisen tuotannon luettelo. Ne jätin tästä kokoelmasta pois, koska niiden päivittäminen ajan tasalle olisi ollut aika urakka.

Kiinnostunut lukija löytää kunkin kirjailijan ajantasaisen tuotannon helposti haulla Kansalliskirjaston verkko-osoitteesta kansalliskirjasto.finna.fi

Rikoskirjailijat ovat siinä suhteessa helppoja haastateltavia, että he ovat juonellisen kertomisen ammattilaisia. Useimmilla heistä on tuotannostaan ja kirjoittamisestaan varsin kiteytynyt tarina, joka aikojen saatossa muuttuu melko vähän. – Tässä yksi syy, miksi kannattaa lukea vuosienkin takaisia juttuja.

Melkein aina kirjailijoiden haastatteleminen on rattoisaa ja antoisaa. Vain kerran tökki kunnolla, kun vastapäätä istui ylimielisyyttä uhkuva James Ellroy. Hänhän on ottanut tavaramerkikseen julkisuudessa räjäilemisen; tästä kirjasta löytyy esimerkki hänen töräyksestään Akateemisen kirjakaupan lavalla.

Suuri humoristi Kari Hotakainen sanoo kirjassaan Tuntematon Kimi Räikkönen (2018): ”Olen lukenut elämäni aikana satoja kirjoja ja satoja kirjailijahaastatteluja, jälkimmäisistä ei ole jäänyt mieleen mitään.” Luulenpa, että monella rikoskirjallisuuden harrastajalla on tässä asiassa parempi muisti.

Miten sitten Ruumiin kulttuuriin haastattelemani kirjailijat valittiin? Enimpiä ehdotti, tai jutun minulta tilasi, lehden päätoimittaja Keijo Kettunen, joka hoiti pestiään yli viisitoista vuotta, muutaman ehdotuksen tein minä.

Valinnan pallottelun pohjaksi syntyi ”kolmoisalgoritmi”. Jos kirjailija on julkaissut enemmän kuin kolme dekkaria, jos Ruumiin kulttuurissa julkaistusta mahdollisesta edellisestä haastattelusta on kulunut yli kolme vuotta, ja jos vielä täyttyy kolmas, kaikkein lavein kriteeri – kirjojen riittävä laatu – niin haastateltakoon.

Suomenkielisille jutun kohteille lähetin aina käsikirjoituksen tarkistettavaksi. Suurempia virheitä en muista olleen, mutta toki oli faktoja vinksallaankin. Omassa kontekstissaan yksi pahimmista oli fiktiivisen koiran väärä rotu, jonka kirjailija huutomerkkien kera korjasi.

Ruumiin kulttuurin lukijatutkimuksissa kirjailijahaastatteluja on pidetty hyvin kiinnostavana lehden sisältönä, tosin eriäviäkin mielipiteitä on ilmaistu. Harvakseltaan kuulemani myönteisen lukijapalautteen lisäksi erityisen hyvältä ovat tuntuneet haastattemieni kirjailijoiden lämpimät kiitokset, joita monesti tuli kommentoitujen käsikirjoitusten palautusviesteissä.

Helsingissä 23.2.2021

Heikki Ollikainen

JUSSI ADLER-OLSEN SANOO KIRJOITTAVANSA MAAILMAN PISINTÄ RIKOSROMAANIA

Tanskalaiskirjailija pitää Osasto Q -sarjansa kymmentä itsenäistä osaa yhden kirjan lukuina.

Jussi Adler-Olsen (s. 1950) nousi kansainväliseen maineeseen vuonna 2007 aloittamallaan, erikoislaatuudesta tanskalaisesta poliisiyksiköstä kertovalla Osasto Q -sarjalla. Myyntimenestystä siivittävät palkinnot, muun muassa vuoden 2010 parhaan pohjoismaisen rikosromaanin Lasiavain. Sen sai haastatteluvuonna suomeksi ilmestynyt sarjan kolmonen, Pullopostia.

Osasto Q tutkii selvittämättömäksi jääneitä rikoksia. Siihen kuuluvat työnsä murjoma apulaispoliisikomisario Carl Mørck, taustaltaan tuntematon, poliisilaitoksen siivojaksi tullut Assad sekä edellisistä yksiköistään toisten vaivoiksi siirretty sihteeri Rose. Vaikka näiden keskushahmojen osuus ja painoarvo vaihtelee kirjasta toiseen, he ovat ehdottomasti tasa-arvoisia, Jussi Adler-Olsen painottaa.

”Tein heti sarjaa aloittaessani synopsiksen kymmenelle kirjalle, tosin voihan niitä tulla yhdeksän tai yksitoista, mutta erikseen ilmestyvät osat ovat kuin yhden kirjan lukuja.” Kirjailija suostuu paljastamaan jo nyt kunkin kirjan pääteeman. Ykkönen esittelee päähenkilöt ja rakentaa pohjan tarinalle. Kakkonen on julma ja karski. Kolmosessa, Pullopostissa, on toimintaa ja takaa-ajoja, paljon leikkauksia ja rinnakkaisia juonia. Nelonen taas sisältää perinteisiä anekdootteja. Vitosessakin on takaa-ajo, mutta nyt jalan. Haastatteluvuonna Tanskassa ilmestynyt kuudes kirja, tai kirjailijan sanoin luku, kertoo koko kolmikon, Carlin, Assadin ja Rosen, yhteisen tarinan. Seitsemäs paljastaa Rosen, kahdeksas Assadin ja yhdeksäs Carlin henkilökohtaiset taustat. Ja kymmenes nivoo kaiken yhteen ja tarjoaa lukijalle hulpean loppu-ilotulituksen.

Trillereistä trillereihin

Ennen kirjailijaksi ryhtymistään Jussi Adler-Olsen teki hämmästyttävän lavean uran monenlaisissa kulttuuri- ja elokuva-alan töissä. Hän kertoo, että kolmekymppisenä oli aika kokeilla kirjailijan työtä. Hän lähti vaimonsa kanssa Hollantiin puoleksi vuodeksi, vaimo maalasi ja hän kirjoitti. Tuloksena oli käsikirjoitus, laajuudeltaan viitisensataa sivua. Se kertoo Kambodžan punakhmereistä, Ugandasta ja Pekingin Tiananmen-aukion tapahtumista. Tarina on hyvin julma, eikä Adler-Olsen aio sitä koskaan julkaista. Mutta silloin hän sai varmuuden, että osaa ja pystyy kirjoittamaan romaanin, oli vain odotettava sopivaa hetkeä.

Kolmen tietokirjan jälkeen romaanien aika koitti 1990-luvun lopulla. Ensimmäiset kolme olivat poliittisia trillereitä, joista kaksi on suomennettu, Aakkostalo (2001) neljä vuotta alkuteoksen ilmestymisen jälkeen ja ...hän kiitti jumalia (2008) viisi vuotta alkuteosta myöhemmin.

Tämän lajin trillerien kirjoittaminen vaatii paljon taustatyötä, esimerkiksi kolmas kirja Washington dekretet (2006) peräti kolme vuotta. Siinä yksi syy, miksi Jussi Adler-Olsen päätti siirtyä tekemään muunlaista rikosfiktiota.

Toisen kimmokkeen antoi tanskalainen elokuvatuottaja Rumle Hamerich, joka oli ollut mukana komisario Beck-filmatsoinneissa ja saanut tarpeekseen työskentelemisestä ruotsalaisten kanssa. Tämän Adler-Olsen hyvin ymmärsi, koska oli itsekin ollut ruotsalaiskustantamo Bonnierin johtajana.

Hamerich ehdotti, että Adler-Olsen ryhtyisi tekemään poliisi-sarjaa. Tämä nielaisi syötin, vaikka alkuun väittikin vastaan, ettei pidä niistä – poliisiromaanissa peruskuviona kun on vain rikos ja sen ratkaiseminen. Trillerissä taas ei välttämättä aina ole kysymys rikoksen tekemisestä, vaan tehtävänä on sen estäminen. Juuri tämä saa lukijan lukemaan nopeammin ja nopeammin.

Poliisiromaaneissa on sekin rajoitus, että tutkinnassaan poliisi

erikoistuu, eikä sama tutkija voi selvittää esimerkiksi tulipaloja ja henkirikoksia yhtä aikaa. Lisäksi poliisi on paikkaan sidottu, jos olet töissä vaikkapa Helsingissä, et tutki Tampereella.

Jussi Adler-Olsen alkoi miettiä, miten voisi rakentaa poliisi-hahmon, joka on täysin vapaa näistä rajoituksista. Niin syntyi Carl Mørck, poliisi joka itse asiassa haluaa potkut. Häntä ei haittaa istuminen kellarissa, jonne hänen yksikkönsä on sijoitettu, koska siellä voi tupakoida ja tehdä muutenkin ihan mitä huvittaa. Carl saa valita itse omat juttunsa, mutta häntä ei eroteta tai pääsetä eläkkeelle, koska hän niin hyvä tutkija.

Eikä Adler-Olsen suostu kutsumaan Q-sarjan kirjojaan poliisiromaaneiksi, vaan korostaa niiden olevan trillereitä.

Maailman tärkein markkina-alue

Saksa on maailman tärkein kirjojen markkina-alue, Adler-Olsenin mukaan siellä luetaan ja varsinkin ostetaan kirjoja enemmän kuin missään muualla maailmassa. Entisenä kirjankustantajana hän tiesi, että Saksassa myyntilistojen kärkeen pääseminen on vahva näyttö. Silloin kirjailija menee ohi sellaisista maailman suurista nimistä kuin Dan Brown, John Grisham tai Ken Follett.

Jussi Adler-Olsen on panostanut Saksaan määrätietoisesti. Hän on kiertänyt maata ahkerasti ja kerännyt luentatilaisuuksiinsa jopa kahden ja puolen tuhannen ihmisen yleisöjä. Satsaus on onnistunut ja nyt hänen jokaista kirjaansa myydään Saksassa 1,3 miljoonaa kappaletta.

Kirjojen markkinoinnista Jussi Adler-Olsen puhuu alan ammattilaisen ottein ja aiemman työkokemuksensa turvin. Hän tapaa vuosittain Frankfurtissa kaikki kustantajansa. He keskustelvat ja jakavat kokemuksia mainonnan ja markkinoinnin keinoista. Eri maiden kustantajien ei tarvitse keksiä pyörää uudelleen ja niin prosessi nopeutuu ja myynti vauhdittuu. Myös kirjailija tekee oman osansa, matkapäiviä on tänä vuonnakin kerty-

mässä toista sataa.

Temppu ja kuinka se tehdään

Pohjoismaisten dekkareiden suosion taustaa Adler-Olsen valottaa näin. Hän nostaa Maj Sjöwallin ja Per Wahlön ikonin asemaan, koska nämä opettivat kuinka yhteiskunnalliset ja poliittiset aiheet yhdistetään henkilöhahmoihin, joista haluamme lukea aina vain lisää. He näyttivät myös, miten vähin sanoin voi kertoa paljon. Ja ennen muuta he opettivat kirjoittamaan hyvää dialogia. Heihin verrattuna Adler-Olsenin mielestä englantilaisten ja amerikkalaisten rikoskirjailijoiden dialogi on usein keinotekois- ta.

”Minulla on aina lukija mielessä kun kirjoitan, eikä tämä ole vain mainoslause, vaan lukijan kunnioittamista”, Adler-Olsen painottaa. Tekstin imua hän kuvaa termillä puuttuva ääni, missing voice. Juuri se saa minkä tahansa taiteen vastaanottajan mielikuvituksen liikkeelle. Hänen mielestään Beethoven uuvuttaa kuuntelijan kahdessa tunnissa, koska kaikki on liian valmista. Mozart taas jätti musiikistaan jotain pois ja sitä jaksaa kuunnella vaikka kuinka kauan; kuulija täydentää sitä itse hyräilemällä.

Kirjoissaan Adler-Olsen sanoo tekevänsä tämän tempun niin, että antaa lukijalle vain muutaman yksityiskohdan ja lukija ammentaa lopun mielikuvituksestaan. Siksi hänen kirjoissaan ei juuri ole konkreettisia väkivallan kuvauksia. ”Lukija sitä verta vuodattaa, kun minä olen tipauttanut tekstiin vain pisaran tai kaksi.”

Kirjailija on Jussi Adler-Olsenin mielestä maailman paras ammatti. Saa omaa aikaa, voi päättää mihin kellonaikaan ja miten paljon kirjoittaa, kulkea vaikka pyjamassa. Saa valehdella tarinoissaan niin paljon kuin haluaa. ”Tiesin jo hyvin varhain, etten halua koskaan eläkkeelle. Tässä minun ohjeeni kaikille muillekin, jotka haluavat elää pitkän ja hyvän elämän. Ole luova

ja utelias”, kirjailija sanoo.

(Ruumiin kulttuuri 4/2014)

NAANTALIN MURHAMAISTERI EDELLÄ AIKAANSA

Yli 30 rikosromaanin Pirkko Arhippa nosti kirjoissaan varhain esiin luonnonsuojelun, salaisen puoluerahoituksen ja homojen oikeudet urheilussa.

Hän sanoo, että jokainen kirjallisuudenlaji tarvitsee molemmat sukupuolet.

”Aloitin 12.11.1966 klo 11.” Pirkko Arhippa ilmoittaa tarkan päivämäärän ja kellonajan, milloin hänen jännityskirjailijan uransa alkoi sähkökirjoituskoneen kanssa keittiön pöydän ääressä. Kirjailijaksi hän ryhtyi siksi, että halusi uuden ammatin. Vähän yli kolmekymppisenä työelämää oli kahdeksisen vuotta takana ja sihteeri-kirjeenvaihtajan työ opittu perinpohjin.

Hän asetti itselleen vuoden määräajan, jonka kuluessa ammatinvaihto oli toteutettava. Takaporttina oli, että hän olisi koulutuksellaan ja työkokemuksellaan päässyt helposti takaisin töihin.

”Halusin uuden ammatin, jossa voin määrätä enemmän omista tekemisistä ja aikatauluista. Toiseksi Suomessa ei ollut naisdekkaristeja. Alalla oli oikeastaan vain Mauri Sariola ja minun mielestäni jokainen kirjallisuudenlaji tarvitsee molempia sukupuolia.”

Arhippa sanoo, että uuden ammatin saattoi oppia vain tekemällä. Hän aloitti vauhdilla: vuonna 1968 ilmestyi kaksi poliisiromaania.

Kirjailijanimi Arhippa syntyi kunnianosoitukseksi suurelle runonlaulaja Arhippa Perttuselle (1762-1841). Pirkko Marjatta Syynimaa on omaa sukua Orkomaa, ja naistenviihderomaaneissa käyttämäkseen kirjoittajanimeksi hän kehitti Marja Orkoman. Lisäksi hän on kirjoittanut pienoisoromaaneja lukuisilla muillakin tekijänimillä. Nimekkeiden kokonaismäärä nousee toiselle sadalle.

”Olen lyhytjänteinen keskittyjä”

Lukuun ottamatta taukoja 1974-1981 ja 1989-1992 Arhippa on julkaissut rikoskirjallisuutta tasaista tahtia joka vuosi. Ensimmäiset kustansi Weilin+Göös, myöhemmin kustantajaksi vakiintui Kustannus-Mäkelä. Vuosien tauko loppui, kun Orvo Mäkelä tuli häntä tapaamaan.

”Toisen tauon jälkeen Mäkelä kysyi, voisinko tehdä myös naisten viihdekirjoja. Aiemmin olin julkaissut Kolmiokirjan kautta 80-sivuisia pienoisoromaaneja Lääkäri-, Kulta- ja Linna-sarjoissa.”

Nykytahti on kaksi kirjaa vuodessa. Loppukesästä kirjoittaa Marja Orkoma, jonka käsikirjoitus menee kustantajalle yleensä tammikuussa. Pirkko Arhippa aloittaa vähän myöhemmin syksyllä ja käsikirjoitus lähtee eteenpäin huhti-toukokuussa.

”Dekkarista kustantaja haluaa synopsisen ja nimiehdotuksia jo ennen kuin käsikirjoituksesta on riviäkään paperilla. Suunnitteluvaiheessa rakennan henkilöille huolellisesti taustat ja annan ammatit. Vielä teen pohjaksi hahmotelman luvuista, mutta se ei ole kovin yksityiskohtainen.”

Töitä kirjailija tekee joka päivä, viikonloppuinakin, mutta pitää kerralla pitempiä vapaita. Tavoitteena on kolmisen sivua tekstiä päivässä. Aamusta hän tekee parin kolmen tunnin intensiivisen jakson. Aiemmin kun perheessä oli koira, tämä jakso alkoi aamulenkin jälkeen. ”Karvainen kellokortti” odotti sitten vieressä seuraavaa jaloittelutaukoa. Joskus päivään mahtuu vielä toinen työrupeama kello 17:n jälkeen.

Kun kirjan koko teksti on kasassa, aviomies lukee sen hänelle ääneen. ”Sitä ei pysty tekemään kovin monta sivua kerralla, kymmenen on jo aika paljon. Lukija väsyä ja oma tarkkaavaisuus herpaantuu.”

Pirkko Arhippa luonnehtii itseään lyhytjänteiseksi. ”En ole mikään puurtajatyypä. Mitä hyvänsä teen, sen pitää tulla nopeasti valmiiksi. Olen kyllä myös hyvä keskittyjä, minun ei tarvitse

Nimekkäät ja suositut rikoskirjailijat puhuvat kirjoistaan ja työtavoistaan

10 ulkomaista

Jussi Adler-Olsen ✕ James Ellroy

Nicolas d'Estienne d'Orves ✕ Nikolaj Frobenius

Veit Heinichen ✕ Herman Koch ✕ Jens Lapidus

Katrin Pauts ✕ Viveca Sten ✕ Jan Costin Wagner

28 kotimaista

Pirkko Arhippa ✕ Virpi Hämeen-Anttila

Risto Isomäki ✕ Matti Yrjänä Joensuu

Seppo Jokinen ✕ Jari Järvelä ✕ Saara Kesävuori

Marko Kilpi ✕ Pentti Kirstilä ✕ Olli Kuukasjärvi

Leena Lehtolainen ✕ Minna Lindgren

Heleena Lönnroth ✕ Juha Numminen

Eppu Nuotio ✕ Outi Pakkanen ✕ Eero Pasanen

Matti Rönkä ✕ Tuula Mai Salmela ✕ Pekka Salo

Timo Sandberg ✕ Jarkko Sipilä ✕ Taavi Soininvaara

Tero Somppi ✕ Sirpa Tabet ✕ Jim Thompson

Antti Tuomainen ✕ Hannu Vuorio

Yht. lis. Heikki Ollikainen on muun muassa toiminut Suomen dekkariseuran asettaman Vuoden Johtolanka-palkintoraadin puheenjohtajana vuosina 2010-2011.

ISBN 9789528043898

9 789528 043898

